

ren. Op diezelfde tentoonstelling was een beeld van precies Barnett Newman neergepoot, *Here III*, ter vergelijking met de *Grande Figure* van Giacometti. Newman had in 1948 in New York werk gezien van zijn oudere collega en was er nogal door aangegrepen. En waarom: omdat Giacometti de materie volgens hem tot leven kon wekken. Het leven van een kunstwerk. Het is een beetje precair om een schilderij en een sculptuur van een kunstenaar op één lijn te zetten. Maar waar Van de Vall Newmans werk zag leven, kon ik dat met de beste moeite niet voor elkaar krijgen. Ik kon dat wel met Giacometti. Het grappige van de zaak is dat ik dat bij de een kon zien en bij de ander niet, door de woorden die bij hun werk horen. Giacometti had het over de mislukkende greep op de realiteit, op het wegvloeiën daarvan. Newman zag zichzelf als oorspronkelijk schepper. De schepping, na de klassieke mythologie en na de *Genesis*, dat was zijn thema. Giacometti integendeel, wilde niet eens aan de oorsprong liggen, hij wilde de dingen die er reeds zijn, tonen in hun mysterie. Dus, net omdat Newman dacht schepper te zijn, vat te hebben op de dingen, leefde hij niet voor mij. Giacometti deed dat wel omdat hij de dingen in hun mysterie liet zijn, er naar tastte en ze niet vatte. Zo kunnen woorden of gedachten van een kunstenaar de blik wel degelijk sturen. Maar Giacometti stuurde door te zeggen: er kan niet gestuurd worden. Hij wilde wat minder exact zijn dan Newman. De vraag is dus of de maagdelijke blik waar Van de Vall het over heeft wel mogelijk is, tenzij we het denken van de kunstenaar zelf totaal negeren, en dat lijkt me ook niet de bedoeling te zijn: de context is minstens even belangrijk als de tekst.

Ik hoop met deze voorbeelden min of meer het belang en de kracht van de hermeneutiek te hebben geïllustreerd. Eigenlijk twijfel ik er niet aan dat een hermeneutisch kijken zich kan vertalen naar een anders omgaan met de dingen. Met mensen, met de natuur. Dingen laten zijn, ze niet vastspijkeren in een exact verondersteld verstaan. We worden dan gevoelige waarnemers. De auteurs van dit boek hebben dat heel mooi getoond. Wie louter theoretische beschouwingen over hermeneutiek zoekt is hier op de verkeerde plaats. Wie theorie en praktijk aan elkaar wil koppelen en toetsen, vindt in dit boek daarentegen een zeer dankbare bron van inspiratie.

Marc VAN DEN BOSSCHE

PRATEN MET FILOSOFEN

Bart Brandsma & Ben Kuiken (red.), *Denkers van deze tijd. Gesprekken met filosofen*, Kampen-Kapellen, Kok Agora-Pelckmans, 1996², 142 blz., 450 Bfr. ISBN 90 391 0679 7 en 90 289 2243 1

Een (meestal) kort journalistiek interview met een bekend filosoof is voor heel wat populaire maandbladen en even populair gehouden bijlagen een gemakkelijkhedsooplossing om ook van een bekend auteur een bijdrage te publiceren. Het resultaat is

zelden goed, meestal bijzonder oppervlakkig. Soms redt de journalist een en ander aan de hand van wat hij door lectuur van de betreffende auteur weet, zodat de uitspraken, gemaakt voor of na een lezing die de beroemdheid in een universiteitshal zou houden of al heeft gegeven, toch enigszins in context worden geplaatst. Redacties publiceren zoiets als 'Gesprek met filosoof Jean-François Lyotard' (of met Richard Rorty), maar een *echt* gesprek heeft natuurlijk niet plaats gehad. Niet dat de journalist niet even met de betreffende wijsgeer heeft gepraat, jawel, maar het contact is meestal veeleer een 'babbel' geweest dan een gesprek. Er zijn niet veel goede gesprekken met filosofen gepubliceerd; hoogstens enkele die dan tot een heel boek zijn uitgegroeid. Maar wat nu als een gesprek doorgaat, is niet veel meer dan het *en passant* verzamelen van enkele woorden van een filosofische vedette, zoals sportjournalisten dat doen met een vermaarde wielerkoning.

Ook *Filosofie Magazine* publiceert elke maand zo'n 'gesprekken' en in dit populair (en helaas steeds maar oppervlakkiger wordend) maandblad hebben ze hun vluchtige functie: de lezer een eerste, uiteraard gemakkelijke, kennismaking met een voor hem nog onbekende wijsgeer bieden. Zo verschenen de voorbije jaren stukjes met woorden van Jean Baudrillard, Donald Davidson, Daniel Dennett, Hans-Georg Gadamer, Jürgen Habermas, Donna Haraway, Jeshajahu Leibowitz, Jean-François Lyotard, Richard Rorty, John Searle, Peter Sloterdijk, George Steiner, Charles Taylor en Stephen Toulmin — om hier de meest bekende niet-Nederlandstalige denkers te noemen waarvan de interviews waardig genoeg bevonden werden om nu ook nog in een boekje heruit te geven.

Wie met deze denkers enigszins vertrouwd is heeft aan dit boekje niets. Elk bijgewerkt praatje neemt zes à zeven bladzijden in beslag en wordt van een korte inleiding en een nog kortere bibliografie voorzien. Het geheel betekent dus vlugge consumptie voor nagenoeg onwetende geïnteresseerden. We kunnen alleen maar hopen dat ze zich bij dit oppervlakkig gedoe onbevredigd weten, vanuit hun gewekte interesse tot meer inspanningen bereid zijn en voortaan het werk van deze auteurs zelf gaan lezen, want die hebben een voor een echt iets intellectueel waardevols gepresteerd. De verdienste van deze filosofen ligt in het onderzoek dat ze hebben verricht en in het feit dat ze de resultaten van hun bevindingen hebben gedoceerd en gepubliceerd. Dit kost enorme inspanningen die eigenlijk niet te vermijden zijn, want het intellectueel voortreffelijke is verre van eenvoudig en bovendien meestal zeldzaam. De lezer van de bundel praatjes, *Denkers van deze tijd*, wordt nu onvoldoende duidelijk gemaakt dat wat deze denkers, van Baudrillard tot Toulmin, hebben gedaan en geschreven niet eenvoudig is en dat het een inspanning en een scholing vergt dit werk goed te lezen. De lezers krijgen nu haast het tegendeel te horen door de gemakkelijke introductie. De samenstellers vinden het al een uitdaging 'filosofen aan de praat te krijgen zoals de meeste mensen'. Ze willen in die uitdaging slagen. Gelukkig zijn ze daar nauwelijks in geslaagd, want filosofen worden volslagen oninteressant als we ze 'aan de praat krijgen zoals de meeste mensen'.

Jacques DE VISSCHER